

LES TROBADES DE CAMPANERS A OS DE BALAGUER

Xavier Orriols

A l'abril de l'any 2012, que el tenim tan pròxim, se celebrarà, si tot va bé, la XXV Trobada de Campaners a Os de Balaguer, la petita vila de la comarca de la Noguera situada a quinze quilòmetres de Balaguer, amb un extens terme que inclou el notable monestir antany premonstratenc de Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes. Les trobades s'acostumen a fer el darrer diumenge d'abril, tot i que en alguns anys, per una o altra causa, se n'ha avançat la data.

La primera trobada o moment fundacional es va produir l'any 1988, impulsada pel llavors alcalde de la població Josep M. Freixes i Peralba i per mossèn Vicens Alfonso i Miret, rector de la parròquia de Sant Miquel Arcàngel, titular de la mateixa vila, pertanyent al bisbat de Lleida. Aquell esdeveniment es va pensar d'entrada com una trobada de campaners de les terres de Lleida i segurament tenia el propòsit de resituar en el mapa cultural del país la petita població, que no arriba al miler d'habitants, ubicada dalt d'un turó a l'esquerra del riu Farfanya; i dic resituar perquè el monestir de Bellpuig de les Avellanes, ja a la segona meitat del segle XVIII, havia estat el focus intel·lectual d'il·lustrats més potent de Catalunya. D'altra banda es donava protagonisme a l'equipament més vistós i amb condicions del nucli, el campanar de Sant Miquel, proveït de quatre campanes en perfecte estat de funcionament.

Aquesta convocatòria era alhora un signe del temps, el de la presa de consciència del valor patrimonial d'un llegat, tant el material

—les campanes i els campaners— com l'immaterial —els coneixements i ofici dels campaners— en una societat que estava canviant acceleradament els paradigmes de la comunicació comunal que feia més d'un mil·lenni —que ja és dir— ostentava la veu dels bronzes percutits. Afavoria l'intent la insòlita vigència de l'ofici, o si més no la institució o figura del campaner a una gran majoria dels nuclis habitats de les comarques lleidatanes.

En els primers anys, les trobades eren gestionades per una junta creada en règim de voluntariat, en la que a més dels dos esmentats hi havia cinc persones més, però en la realització de la jornada s'hi implicà (i s'hi implica) una part con-

siderable dels habitants d'Os de Balaguer, tot i més pel fet que el menjar també és elaborat pels propis estadants amb equips de campanya cedits per l'estament militar de la plaça de Lleida.

L'esquema troncal de la trobada sempre ha estat el mateix: esmorzar (xocolata desfeta) seguit de mostres de tocs des del campanar d'Os pels diferents campaners assistents a la trobada; missa Major cantada, una actuació artística o folklòrica (a l'església o al carrer); dinar de germanor (campaners i acompanyants juntament amb veïns i visitants gairebé arribant al miler de persones); lliuraments de records i obsequis als campaners participants i sessió de cafè-concert o de ball per acabar.

XAVIER ORRIOLS

Campanar de Sant Miquel d'Os de Balaguer.

La trobada aplega campaners de totes les edats.

Campana fosa a Os de Balaguer l'any 2004.

A les primeres trobades l'èxit va ser considerable i aviat es va fer la convocatòria estesa a tots els hipotètics campaners de Catalunya amb una bona resposta respecte de la seva provenença d'arreu del Principat, als que aviat s'hi va sumar una representació del llavors recent creat Gremi de Campaners Valencians.

L'aparició del Gremi valencià (1989) marcaria una inflexió respecte de la presa de consciència i reacció decidida envers la salvaguarda del patrimoni tradicional de les campanes, i va ser en el 1r Congrés Internacional de Campaners a Sogorb (Alt Palància), celebrat del 13 al 15 de desembre de 1991, on hi hagué els primers contactes entre campaners valencians i catalans per a la creació d'una futura associació del mateix caire a Catalunya.

Un altre fet determinant per a les trobades d'Os va ser la implicació del llavors anomenat Centre de Documentació i Recerca de la Cultura Tradicional i Popular de la Generalitat de Catalunya, dirigit pel malaguanyat Antoni Anguela i Dotrès (que el passat mes d'agost ens va deixar prematurament), que depenia del Servei de Cultura Tradicional de la Direcció General de Patrimoni de la Conselleria de Cultura. Coordinada pel Centre, l'any 1993, el dissabte de vigília de la trobada, se celebrà una Jornada d'Estudi Sobre les Campanes en el marc de l'esmentat monestir de Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes, llavors Escola-Residència dels Germans Maristes, on la majoria de participants hi gaudíem d'un règim de pensió completa. El programa, atapeït de ponències,

projeccions, taules rodones, comunicacions i col·loquis, començava a les 10 del matí i hi havia actes programats fins a les 11 de la nit.

Les jornades es repetirien els dos anys següents 1994 i 1995 amb el mateix caire, però coordinades ja pel Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, creat l'any abans amb rang de Direcció General i presidit per Joan Vidal i Gaiolà. A les Jornades també hi feia acte de presència el llavors Delegat de Cultura a la demarcació de Lleida, Eugeni Nadal. Les Jornades, entre altres qüestions, van servir com a punt de trobada entre especialistes i etnòlegs amb fonadors i instal·ladors, i si bé els resultats no foren òptims, van obrir un camí per a la salvaguarda del maneig tradicional de les campanes.

A la primera Jornada (1993) també es va constituir la comissió gestora de l'Associació de Campaners que portaria a la fundació de la Confraria de Campaners de Catalunya, a la vila d'Os de Balaguer el dia 2 d'octubre de 1993, essent escollit Administrador en cap el badaloní Josep M. Rojo i Pijoan.

Les Trobades continuaren el seu curs any rere any. A la de l'any 1996 hi va assistir l'Honorable senyor Joan Guitart i Agell,

CEDIDA PER L'AJUNTAMENT D'OS DE BALAGUER

En la gestió de la trobada hi participen una bona part dels habitants d'Os de Balaguer.

Conseller de Cultura de la Generalitat, que va presidir una reunió de Junta de la Confraria.

La Confraria, amb seu al monestir de Santa Maria de les Avellanes, va fer-se càrrec pràcticament de l'àmbit «Campaners» del II Congrés de Cultura Popular i Tradicional Catalana 1995-1996, amb sessió d'àmbit específic a Vic, l'onze de novembre de 1995, on ens hi retrobarem molts dels participants a les Jornades de les Avellanes.

Al mes de febrer de 1998, en una assemblea extraordinària de la Confraria celebrada al monestir de Montserrat hi hagué una renovació parcial de la junta, essent escollit Administrador en cap mossèn Vicenç Alfonso i Miret. Aquesta renovació, si bé significaria una certa frustració d'una possible expansió territorial de la confraria, d'altra banda potenciava l'activitat interna i les trobades d'Os de Balaguer.

El resultat no es féu esperar. Al mes d'abril, a la següent trobada es va presentar el primer número de la revista *El Batall*, editada per la Confraria, dedicada al fet campaner. Els anys següents se'n publicarien

dos números a l'any per tornar al número anual fins ara mateix i que es pot consultar a www.confraria.campaners.cat. Respecte de les trobades, a l'any 1999, juntament amb la Trobada s'inaugurà la 1a Fira de Fonedors-Instal·ladors de Campanes a Os de Balaguer. Les expectatives que va generar no ha estat possible mantenir-les amb els anys, i de la pretensió d'esdevenir una fira monogràfica dedicada a les campanes s'ha passat a una fira d'oficis artesans i productes culinaris, amb algunes parades dedicades al tema campaner.

Una altra iniciativa sorgida de les trobades d'Os i ja present en les primeres convocatòries ha estat la creació d'un museu de la campana. Amb aquesta finalitat, durant anys s'ha anat arranjant en costoses intervencions l'antiga fortalesa de la família Siscar, que, molt malmesa, va ser adquirida per l'ajuntament d'Os. Respecte al projecte museístic, durant tots aquests anys s'han estat aplegant materials i informació. El municipi va encarregar un projecte a una empresa especialitzada, el qual està en curs de desplegament. Tanmateix, hi ha algunes sales i materials a l'edifici restaurat que ja fa uns anys que es visiten.

Al segle XXI, per iniciativa de la Confraria, s'hi va entrar amb un repic de campanes general a tot Catalunya al punt de la mitja nit. Aquell mateix any 2000, a la Trobada es va poder veure en directe la fosa d'una considerable campana de la mà del fonedor càntabre Abel Portilla, acció que va generar molta expectació i concurrència. Per això repetiria l'experiència el 2004 amb dues campanes més petites.

Les Trobades, per altra banda, s'allargarien, donat que a la vigília s'hi establí l'acte del pregó de la festa per alguna personalitat o especialista, seguit d'un concert o recital, tot a l'església. L'any 2002 ho va fer l'enyorat monsenyor Antoni Deig, bisbe emèrit de Solsona, que l'endemà presidia la concelebració eucarística. Hi ha hagut altres visites importants, com la del Molt Honorable Senyor Jordi Pujol, que va participar en el dinar de germanor de la Trobada del 2007, per esmentar-ne alguna.

Lasny 2010 s'ha celebrat, com dèiem al principi, la XXIII Trobada en els paràmetres habituals, que tant de bo esdevinguin consuetud de les Terres de Ponent.